

ՀԱՅԵՆԻԻ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ

Չորեքշաբթի օր մայրաքաղաքիս քա-
րոցիչ Հայրենի ոմանք 31 ստորագրու-
թեամբ հանրագիր մը ներկայացուցին
Ս. Պատրիարք Հօր, որով գեր. փոխա-
նորդին պաշտօնականութիւնը կը խնդրէ-
ին: Ս. Պատրիարք Հայրը թէև շատ աշ-
խատեցաւ համալրելու համար որ հանրա-
գիրը ետ առնուն, սակայն եկեղեցական-
ապ անդրդուելի համոզումը տեսնելով,
խոստացաւ 13 օրէն կամ առ առաւելն
մէկ ամիսէն իւր վերջնական պատասխա-
նը տալ:

Հետեւեալ օր Պատրիարքի և փոխա-
նորդի հրաժարականի ձայներ լսուեցան.
ստուգեցինք որ Ս. Պատրիարք Հայրը
հրաժարագիր խրկեր է առ արտաքին
դործոց վսեմ. նախարարն ի ձեռն Արժ.
Տ. Արիստակէս քահանայի Զիլմէճեան և
յետոյ յատուկ հրաւիրմամբ ինքը ևս Նո-
րին վսեմութեան ապարանքը երթալով,
նորա նախնականաց և աղաչանաց առջև
պարտաւորեր է հրաժարականը ետ առ-
նուլ: Հետեւեալ իւր Պատրիարքական
պաշտօնը կը վարէ դարձեալ:

Իսկ փոխանորդ Հայրը եկեղեցական
Հայր սոյն ընթացքին դէմ բողոք բառ-
նալով, պատճառաբանեալ հրաժարական
տուաւ երէկ խառն ժողովին պահանջե-
լով որ իւր դատաստանը ընդ փոյթ տես-
նուի:

Խառն ժողովը սոյն հրաժարականը
չընդունեց իբր իւր իրաւասութենէն վեր
խնդիր. սակայն Ս. Պատրիարքին ընդու-
նելով՝ խառն ժողովը ալ ընդունած և
ղաւ: Այսպէս որոշուեցաւ փոխանորդ
Հայրը հրաժարեալ նկատել մինչև ցվերջ
դատաստանի: Հետեւեալ Գարակէօմ
րիւկի Արժ. Տ. Արիստակէս քահանայ
առժամանակեայ փոխանորդ կարգուե-
ցաւ և փոխանորդարանի կնիքներն իրեն
յանձնուեցան: Այս մասին խօսելիքն իս
յաջորդ թուով:

— Բ. Դրենէն եկած ծանուցագիր մը ո-
րով կայս. կառավարութեան քրիստոն-
եաներէն ալ զինուոր առնելու համար ար-
ուած որոշումը կը ծանուցանէր, խառն
ժողովը Ազգային ժողովոյ պիտի հաղոր-
դէ ի գիտութիւն:

— Պիլէճիկի առաջնորդական ընտ-
րութիւնը վաւերացուելով, Արժ. Տ. Դե-
ւանդ վարդապետ Շիշմանեան ի պաշտօ-

նէ առաջնորդ ընդունուեցաւ:

— Նոյնպէս խառն ժողովը որոշեց որ
խարբերդցի վարդապետները տեղւոյն
առաջնորդ չընտրուին երբէք:

Իմացանք որ Ս. Պատրիար Հայրը խար-
բերդի կառավարչին հեռագրեր է, որ-
պէս զի Պետրոս վարդապետը անմիջա-
պէս խարբերդէն դուրս հանէ:

ԴՊՐՈՑ ՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Խ.

Մեր ևս կը կրկնուի թիւ Սիմօնի հետ
թէ պէտք է բարեփոխել և բազմապատ-
կել աղջկանց վարժարանները կանանց
դէմ արդարութեամբ վարուած ըլլալու
համար:

Ինչ դաստիարակութիւն և ուղղութիւն
կուղենք տալ ուստեցոյ, նոյնք տալ պէտք
է դստերց, զի եթէ ուստեքը պիտի յղա-
նան, դստերք ևս պիտի մշակեն: Զի ե-
թէ արք պիտի գործեն, կանայք ևս նո-
ցա գործակիցներն պիտի ըլլան:

Սխալ է միոյն կամ միւսին առաւել
կամ նուազ դաստիարակութիւն պահան-
ջելը. որովհետեւ եթէ որ և է գործ մը
երկու ընկերաց մէջ յառաջ վարելու հա-
մար համաձայնութիւն և իրարու հաս-
կացողութիւն պէտք է, ուրեմն պէտք
է երկու սեռի դաստիարակութեան դը-
րութիւնն և եղանակը հաւասար ըլլայ,
որպէս զի համաձայնութիւն գոյանայ և
հետեւեալ արդ. գործն ալ արդիւնք մը
յառաջ բերէ:

Բայց մեր աղջկանց դաստիարակու-
թեան այս առուր դրութիւնը՝ ապագա-
յին մէջ յուսալի հանդամանք մը կը խոս-
տանայ մեզ. դժբաղդութիւն մ'է ըսել
թէ ոչ:

Մեր աղջկանց համար, որք վաղը մայր
ըլլալու կը պատրաստուին, փոխանակ
մայրական պարտաւորութիւն, տնտեսու-
թիւն, տուն և ընտանիք (մէնած) կա-
ռավարելու և նոր սերունդը աղջկին մի
ուրիշ երևոյթով ընծայելու համար ան-
հրաժեշտ պէտք եղած ուսմանք և գի-
տութիւններ աւանդելու, մէկ խօսքով
ինչ որ մեզ համար առաջին կարգի կա-
րեւորութիւն ունին, մենք զայնս բարձի
թողի ըրած ենք և այնպիսի առարկայ-
ներ կաւանդենք կամ կուսուցանենք,
որք չորրորդական հինգերորդական կա-
րեւորութիւն ունենալէ զատ՝ շատ ան-
գամ կարեւորագուցին պակասութեան

երեսէն՝ սորա մեզ միտս իսկ հասցնեն:

Հարկ չ'կայ կրկնելու թէ մեր ընտա-
նական վիճակը նախանձելի դիրքի մէջ
չ'գտնուիր դժբաղդաբար:

Սոյն ճանաչողութիւնը՝ ինչպէս շատ
ողջախոհ անձանց՝ նոյնպէս և մեր շատ
կանուխէն մտածութեան նիւթ եղաւ:

Ինք տարի առաջ հաղիւ 18 տարեկան
հասակի մէջ, յորում պատանեկութեան
ոսկեղօծ և վառվռուն տարիքն ունէի.
մինչ ուրիշներ կեղծ աղգասէրներ յԱ-
դապեան կընթանային իբր ազատ դաս-
տիարակութեան նախանձախնդիրներ,
ևս չէի կրնար զինքս համալրել այդ հաս-
տատութեան մէջ աւանդուած կրթու-
թեան եղանակին օգտակարութեան նը-
կատմամբ:

Շատ յիշոցներ շատ մաւրեր տեղացին
յիսյայնժամ, և մինչև իսկ Ագապեա-
նի երիտասարդ թշնամի կոչուելու դժ-
բաղդութիւնն ունեցայ:

Բազումք էին որք ինձ դէմ յարձակե-
ցան, այլ բաղումք էին նաև որ ամօթով
ետ քաշուեցան, մանաւանդ նոքա՝ որք
ինձ դէմ յարձակեցան ապա իմ ասած-
ներն հաստատել ճգնեցան:

Իսկ ևս մնացի անդրդուելի, ինչ-
պէս նաև այսօր:

Ինք տարի առաջ կըսէի թէ դաստի-
արակութեան այդ եղանակը ծուռ էր.
նոյնը և կրկնեմ այսօր:

Զի ուղեր ոսոխներուս անուններն յի-
շել աստանօր, զի բաշումք էին, և ինչ
հարկ կայ աստանօր յիշելու, քանի որ
այսօր ամօթահար են:

Բայց ցաւ մ'ունիմ՝ որ չեմ կարող
մտկել, այն է կրթութեան հաստատու-
թեան մը թշնամի կոչուելու, քանի որ ես
թշնամի չէի մանաւանդ բարեկամ իսկ
էի:

Գուցէ այն ատեն իմ դողդոջ և տկար
գրիչ չ'կրցաւ խնդիրը իւր ամեն պարա-
գայնորով պարզել որ արդէն պարզ իսկ
էր, և սովաւ թշնամի ճանչցուեցայ Ա-
դապեանի. բայց այսօր խիղճս հանդարտ
է ինչպէս այն ատեն թէ ես Ադապեանի
թշնամի չեմ եղեր այլ բարեկամ եթէ եր-
բէք կարող եմ բան մ'ընել:

Մեր աղջկանց դաստիարակութեան ե-
ղանակին Ա. Տըպէի հետեւեալ տողերը
քանի ճշդիւ կը յարմարին:

« Ինչու համար ծնողք այնչափ եւրանդ
կը ցուցնեն փայլուն սաղանդներ տալու

իրենց աղջկանց զորս ամուսնացած ատենն ինն խիստ քիչ առիթ կունենան գործածելու, կըսէ նոր բարոյագէտներէն մին, քան թէ սովորեցնել անոնց որք իրենց մեծերուն հնազանդ ըլլան, ինքզինքնին քաղցր ընկերացը հետ սիրուն ցցունեն, բարի տնտես և ճարտար ըլլան ամեն այն գործոց մէջ որք տան մը խնայուածեան և բարեկարգութեան կվերաբերին: Չի դուռն ուրեք կպատահի թէ օրիորդ մը որ իւր նորատի հասակը արուեստասիրաց և խել մը խնկարկու հոմանեաց ներքողներովն անցուցած է, պարկեշտ, հնազանդ, տընտեսագէտ արթուն կին մ'ըլլայ: Դաստիարակութիւն մը որուն առաջին արժանիքը սըրահի և գումարմանց մէջ փայլիլ է, երբէք բարի ամուսին և բարի մայր ըլլալու հանգամանքները չեն կրնար տալ կնոջ մը:

Աղջիկները քննելու և հաճելի ըլլալու անկարգ տեսչանց մէջ կը կրթէք, ամեն օր մարդիկ հրապուրելու և անոնցմէ իրենց երկրպագուներ գտնելու արհեստը կ'ուսուցանէք, և ապա կը յանգիմանէք զիրենք, երբ իբր հնազանդ աշակերտ՝ ձեր նոցա տուած դասերն ի գործ ածեն: Միթէ անտեղի և այլանդակ չէ՞ այս:

Ինչ անուն պէտք է տալ պարի վարպետի մը, որ ընտիր աշակերտ մը հասցնելէ վերջ՝ նորա սրունքը ջախջախէ մի ուրիշի հետ պարելը տեսնելուն համար:

Ուրեմն ֆրանսուհեաց թեթեւութիւնը և յողդողդութիւնը մեղադրելու չէ. քանզի իրենց կրթութիւնը մարդ տեսած ատեն պիտի կարծէր որ ուրիշ բանի համար սահմանեալ չեն, բայց եթէ զգայականութեամբ խօսելու և ոչ երբէք իմացականութեամբ: Մի քանի տկար աղանդներ զարդարուելու արհեստ, հաճելի ձևեր, մարմնական դիրք, ինչ ինչ շարժմանց մէջ վայելչութիւններ սովորեցնելէ, ի մի բան հաճելի ըլլալու արհեստը կատարելագործելէ վերջ օրիորդի մը դաստիարակութիւնը լրացած կը կարծեն:

Ճշմարիտ է որ այս յատկութեանց միացումն ընտիր բան է. սակայն չկըրնար բաւական ըլլալ եթէ միաբեր, դաստիարակութիւնը և իմաստութեան քանքարը ետ մնացած են:

Այս ինչ կինը, որ լուս կը ճանչնայ ձայնական երաժշտութեան մէջ կորի մը և դադարի մը արժէքը, որ կաքաւի մէջ կրկին շունչանի մը գոգարութիւնը, և գիտէ եռտն պարի մը վայելչութիւնը, այնպիսին կըսեմ: Իւր ամուսնական և մայրական պարտաւորութեանց Աճն իսկ չգիտեր:

Ուրեմն ինչպէս կուզես որ կարող ըլլայ ընտանեկան առտնին գործերը կառավարել, զաւկները կրթել, նոցա նիւթական և բարոյական դաստիարակութիւնը խնամել: Օրիորդաց թերի դաստիարակութեան ոչ նուազ հաստատիչ ապացոյց մ'է հետեւեալը:

Երբ տղադ ամուսնացնելու օրը գայ, եթէ քեզ պատշաճ թուած այս կամ

այն օրիորդին վրայ տեղեկութիւն հարցնել երթաս, եթէ քեզ հարսնադնելու զած աղջկանդ բնաւորութեան մասը ծնողքն ու բարեկամները հարսնամիջապէս սա անայլայլելի պաշտօնը կուտան քեզ, — « Կատարեալ անձ մ'է, սքանչելի կերպով կերպէ ու կը պարէ և կամ հիանալի դաշնակ կը շարէ և կը նկարէ »: — Երբէք ընտանեկան արժանեաց և բարոյական յատկութեանց խօսքը չիկայ, ամեն ատեն երկրորդական խնդիր մ'է այդ:

Իմաստուն և ծանրաբարոյ մէկը, որ զաւակներ ծնանելու և զանոնք վայելչապէս կրթելու համար ընկերուհի մը կը փնտռէ, միթէ կրնայ իւր նպատակին հասնիլ, եթէ լաւ երգող և լաւ պարող օրիորդ մ'առնու, այնպիսի աղջիկ մը որ տնական խնայողութիւն և մայրական պարտաւորութիւն ինչ ըլլայ չգիտեր: Յայտնի է որ այրն ամուսնութենէն քանի մ'ամիս ետքը խաբուած ըլլալը պիտի հասկնայ: Աւա՜ղ պիտի ըսէ, ես իմ ամուսնոյս վրայ ընտանեաց մօր մը հանգամանքները փնտռեցի, և ուրիշ բան չ'գտայ, եթէ ոչ, նուագերգու մը կամ պարահանդէսներ վաղող մը: Եւ այն ատեն դառն կըլլայ ամուսնութիւնը:

Սակայն հեռի ինձմէ օրիորդաց գաստիարակութենէն գեղարուեստից ուսումը դուրս ձգելու դիտաւորութիւնը, մանաւանդ երբ ճաշակ և կոչումն ունին այս մասին. ընդհակառակը կը հաւատամ որ սոքա ևս իրենց հարկաւորութիւնն ունին. իսկ կիտրահիմ նաև թէ, գեղարուեստից ուսումը՝ երբ ապրելու միջոց մ'ընել չուզուիր երկրորդական ըլլալու են և ընտանեաց ապագայ մօր մը պարտաւորութեանց և բարոյականի ուսումն երբէք զանց առնելու չէ:

Այս կրթութեան մօլութենէն սա կը հետեւի որ, օրիորդք ընդհանրապէս թերի, սնապարծ, յողդողդ և անխորհուրդ կրլան, որ իրենց միակ ուսմունքն ակմբից միտումն ստանալ է, որուն թէ և իրենց պէս թեթեւներ կը բռնուին, բայց իմաստուն մարդոց ալ ըսել կուտայ թէ — « Դու իմ կինը չես կրնար ըլլալ որովհետեւ ես այնպիսի կին մը կուզեմ որ գիտնայ և գործագրէ մայրական ուսմունքը. դու յողդողդ մայր մը կրնաս ըլլալ և անկարող ամուսնութեան ծանր պարտականութիւններն կատարելու »:

Խ. Յ. Սարգս

Առ պարոն Խ. Յ. Սարգս և Պ. Պօլիս: Մի քանի ամէ վեր կը տեսնեմ զՁեզ զրական ասպարէզի վերայ, ուրանօր մի մեծ վայր բռնած է Ձեր բանասէր դերիչ, սր լոյս և դաստիարակութիւն իրեն միակ նիւթ ընտրած անդուլ անդադար շարժի ու գրէ . . .

Ոչինչ զանխուլէին յինէն, եթէ ոչ Ձեր անձ, գէթ Ձեր անուն, սիրան ու ոգին որ քաջածանօթ եղեն ինձ, երբ « Հայրենիք » ազգանուէր թերթի մէջ « Դուրս » և « Դուրս » գեղեցիկ վերնագրով յօդուածներ սկսայ ընթերցուլ: Չգիտեմ

թէ լաւ չէի՞ն ինձ սոքա Ձեր արժանիք դնահատելու, որ աղին և մտերիմ բարեկամ պարոն Յ. Շաւարշ բաւական դեղ ու քարտէս սպառեց այդ մասին՝ թերևս շարժելու համար իմ հիացումն ընդ Ձեզ, որ իրօք շարժեցաւ, երբ մի օր ճշգրիտ նկարագիրն ընթերցայ Ձեր ոգւոյն, մտաց և սրտին՝ որք վեհութիւն, լրջութիւն և զգայնութիւն կը բուրդէին որպիսիս երկին սակաւուց է պարգեւած:

Դուք, վսեմախոհ հեղինակ Դուրս և ազգայնի, դուք որ հայրենեաց սուրբ սիրով վառեալ՝ նորա բիւրագրի թշուառութիւնները նկարագրէք, մոլութիւններն հարուածէք և խաւարի ստուերը փարատել ճգնէք հայ աշխարհի մթնոլորտէն, դուք որ Հայուն անդորրութիւնն ընտանեկան կրթութեան մէջ որոնելով՝ գիշերներէն ժամեր գողնալ ինչպէս կասէք և այդ անմեղ գողութեամբ ազգին վէրքերուն դեղ ու դարման խորհիք, գտնէք մատակարարէք « Դուրս » և « Դուրս » ազգայնի, խնդրեմ, մի մերժէք « Հայ Լուս-Մարտի » անունը, զոր յիշաւ տուաւ Ձեզ Պ. Ե. Վրոյրի թիւին 375 « Հայրենեաց »:

Ինչ էր Լուս-Մարտի. — եթէ ոչ իւր ազգին ընտանեաց մի ճշմարիտ դաստիարակ. և միթէ նոյն չէ՞ք կամ գէթ չպիտի լինիք և դուք Հայ ընտանեաց համար՝ դաստիարակ և վերանորոգիչ գուլի նոցա, մինչ նոյն իսկ՝ մէկ ընթացքը բռնած կը քայլէք անսայթաք. . .

Դուք կ'ասէք՝ « Հեռի յինէն վերանորոգիչ ըլլալու անախառնութիւնը »: Էհ, այդէս խօսիլ Ձեր աղնութեան է նշան: Իսկ ես կ'ասեմ. մօտ Ձեզ վերանորոգիչ լինելու մեծափառութիւնը, զի ո՞ր այն ոք ի մահացուաց խոյս տայ ի փառաց երբ այն առանց իւր հետամտութեան դայ զինք գտնէ. երբ դուք յաջողիք Հայ ընտանիքները վերանորոգել, Ձեր բաժին քիչ չպիտի լինի, և միթէ պիտի կարէ՞ք զայն մերժել, երբ ազգն իբր ի վարձատրութիւն Ձեզ ընծայէ, ո՞հ, ես չեմ կարծեր այդպէս . . .

Թերևս ասէք, « Բայց ես դեռ չըրի այդպիսի մի բան », այլ պիտի ընէք անշուշտ, եթէ շարունակէք գրել ինչ որ անկ է զայն ընել առիկելու համար:

. . . Բայց ես շատ ուրախ կը լինէի, եթէ իմ դրածներէն հազարէն գէթ մին գործադրուէր . . . »

Երբ Ձեր գրութիւնք խոր տպաւորութիւն ընեն ժողովրդեան վերայ, երբ անոնք մինչև հօգին ազգեն ընթերցողին, դուք մի՛ երկրայիք բնաւ թէ ի զուր ինչ զբանս ծախէք. գուցէ դուք անտեղեակ, այլ ես տեղեակ եմ թէ՛ քանի ո՞րպիսի եռանդեամբն կարդացուին և գործադրուիլ սկսին Ձեր յօդուածներ ի գաւառս, յորոց ոմանց ինձ հասած նամակներ կը հաստատեն:

Գալով երիզայի, ես տեսնեմ շատ մարդիկ, որք « Դուրս » և « Դուրս » կարդալու համար օրերով Հայրենիքի թերթեր փնտռեն, գտնեն և կարդան անյադ տօք . . . Թէ ինչ է սորա հետեւութիւն յոյժ բացորոշ է. — գործադրութիւն,

որոյ փորձեր փոքր առ փոքր տեսնուիլ կ'սկսի և առաւել պիտի տեսնուին, երբ Զեր գրիչ յարատեւէ և արդէն չիք ինձ տարակուսել առ այս, զի մինչ Պ. Խ. Վրոյր հրաժեշտ կարգայր գրական ասպարէզին, դուք հրաւէր կարգայիք նմա չմեկնիլ անտի և գրիչ շարժել յոգուտ Ազգին . . . :

Գրեցէ՛ք ուրեմն, ո՛ր Հայրենասէրդ պարոն, գրեցէ՛ք անքնհատ առաջնոր կոխելով Զեր գէ՛մ ելած խոչ ու խուծեր, գրեցէ՛ք, այո՛, զի դուք գրելով և մեր ազգը կ'աղաղով պիտի լինի, ինչ որ պահանջէ լինել իննեւտասներորդ դարը . . . :

Բաւական երկար խօսեցայ, մի՛ մեղադրէք զիս, իմ սրտին մի բաղմօրեայ իղձն էր այս, զոր այսօր կարող կ'լինիմ պատկել... մնա՛ք բարեաւ. հաճեցէ՛ք ընդունիլ այն բարեկամները, զոր ի հեռուստ Զեզ կը կարկառէ Թ. Աբել-Բաբին 1877 նոյեմբեր 3 յերկրա

Ա. Հայ Կուրի

Անցեալ կիրակի օր քստ հրաւիրանաց վարչական ժող. ազգ. Մատենադարանին Հայոց՝ բաղում նկարիչք փութացան ի Մատենադարան, ուր ներկայացուցան նոցա Տիգրանայ Բ. ի երկու դրամք :

Առաջիկայ կիրակի ի ժամ 8 ուրիշ նոր դրամք ալ պիտի հաղորդուին : Ո՛վ որ փափաքի մրցման մտնել, կարող է նոյն օրը ալ ներկայանալ և առնուլ մամուլ, մեղրամոմով կամ քաճով դրամներուն գրոշմը :

Առաջիկայ կիրակի մրցումը գոյուած է :

Մրցամուտ նկարիչք պարտին դեկտ. 30ին ներկայացնել իւրեանց աշխատութիւնը, առանց ստորագրութեան : Ո՛վ որ մինչև ի նոյն օր չբերէր իւր նկարը, մըրցումին մասնակից չպիտի համարուի :

Յունուարի մէկին մասնաւոր քննիչք պիտի դատեն ներկայացեալ նկարները, և ամենէն ընտիր համարուածը պիտի ընդունի զմրցանակն :

15 նոյեմբեր 1877

Ազգային Մատենադարան
ի Ղալաթիա

Ա. Զ. Դ.

Կարօտեալ Օժանդակ ընկերութիւնը կը փութայ յարգոյ բաժանորդաց ծանուցանել, թէ ընկերութեան հաւաքիչ Պ. Ենովք Եաղըճեան, այսօրու ընէ հրաժարած ըլլալով իւր պաշտօնէն, նորա տեղ Պ. Անտօն Գաղաղեան անուն անձը ընդունուած է : Ուստի ընկերութեան կնքովը կնքեալ վկայագրով բաժանորդաց ներկայացած ատեն, շտապագրութիւնները ամենայն վստահութեամբ կրնայ յանձնուիլ իրեն :

18 նոյեմբեր 1877

(Ո՛րէն)

Ղալաթիա

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Բահօլան ռուսաց ձեռքն անցած ըլլալու լուրը հետզհետէ կստուգուի : Օսմանցիք ետ քաշուելու ատեն կամուրջը քանդուած գտնելով 20 կառք լեցուն վի-

րաւոր և պաշտօնական թղթեր Բահօլայի մէջ թողելու պարտաւորեալ են. իսկ բերդապահ զօրքը, թնդանօթները և քաղաքային պաշտօնատարք անփնաս Լօմ հասեր են :

Բլէժնայէն դրական բան մը չկայ տակաւին. բայց սա յայտնի է որ ռուսաց ձեռքը անցած չէ : Բէռլին փաշա երեքշաբթի 27 թուով կը հեռագրէ թէ Շիրքայի մէջ բռնուած գերիներուն պատմութեանը նայելով, Բլէժնան տակաւին Օսման վաշային ձեռքն է : Սօֆիայէն գրուած նամակ մը որ ուրբաթ առուր թուականը կը կրէ և որ ոչ տաճկական վաւերական աղբիւրէ մը ելած է, կըսէ թէ Օսման փաշա իւր բոլոր դիրքերը ի ձեռին ունի և թէ երկու կամ երեք ամիս դիմանալու չափ պաշար կայ Բլէժնայի մէջ :

Շիրքայի մէջ ալ անդադար ձիւն կը տեղայ, և թնդանօթի ու հրացանի հարուածները կը շարունակեն :

Սուլէյման վաշայէն եկած հեռագրերն են ալ Զարէվի թանակին հետ եղած կռիւները կծանուցանեն : Այս կռիւներէն մէկն է Բալարմասայի կռիւը, յորում ռուսական թնդանօթածիգ դուռ մարտակ մը ամբողջապէս ջնջուեր է :

Իսկ Բուսճո իւր և Երկէջի մէջ ռմբակոծութիւնը կը շարունակէ :

Կարինէն Մուխթար փաշա կը հեռագրէ թէ կարեւոր դէպք մը պատահած չէ :

Պօսնիոյ կուսակալը կը հեռագրէ թէ երեք հատ Տաճկական պատերազմիկ հաւ Անթիվարի հասած ըլլալով, Գարատաղցիք Անթիվարի պաշարումը վերուցեր են :

Անթիվարի Ագրիական ծովուն վրայ Ծքոտրայի նաւահանգիստն է :

Կարին 15 նոյեմ. 11 ժամ առաւտ

« Գէն ի վեր պատերազմական կարեւոր դէպք մը չէ պատահած. բայց մեր բանակին վիճակը օրէ օր կը բարելաւի : Ինք վաշտ հասաւ մեզի, որոց չորսը Լազին : Միւս կողմէն կամաւորներն ալ կը շատնան, այնպէս որ Կարնոյ քաղաքապահ զօրաց թիւը ստուարացած է այսօր : Բայ ասկէ բերդերու և պարիսպներու մէջ լաւ պատսպարուելու առաւելութիւնն ունինք Ռուսերէն : Պատերազմի դաշտին մէջ առատ ձիւն կուգայ նոյեմ. 12 էն ի վեր և Սիպերիոյ նման օտար կընէ : Հէյման զօրավարը Տէվէպօյնույի խանին մէջ բանակած է Մէլիքօֆ զօրավարի հետ որ Լօրիս-Մէլիքօֆի բերդերին և ձիաւոր զօրաց հրամանատար է : Ռուսական սպայակոյտը Հայոց Լուսաւորիչ անուն վանքը կը գտնուի. Ռուսք հաղորդակցութեան մասին մեծ դժուարութիւններ կը կրեն :

« Կիրակի օր նոյեմ. 11ին 69 կառք լեցուն վիրաւոր Տէվէպօյնույի պատերազմէն մնացած՝ Ահմէտ-Մուխթար փաշայի ուղղեալ նամակաւ մը մեր յառաջապահ զօրաց բանակը խրկուեցան : Ասի, կըսեն, Ռուսաց կողմէն վիրաւորաց տարուած խնամքը կը ցուցնէ և նամակին մէջ Ռուսք յոյս կը յայտնեն որ տաճիկներն ալ Ռուս վիրաւորաց մի և նոյն

խնամքը պիտի տանին : Նոյնպէս նամակը օսմանեան հրամանատարէն կը խընդրէր որ կառքերը և վիրաւորաց պատատեալ ծածկոյթները ետ պիտի խրկուին, զանոնք հիւանդանոցին մէջ զետեղելէ վերջը : Վիրաւորեալք կը պատմեն թէ շատ լաւ խնամք տեսեր են Ռուսերէն և մեկնելու ատենին իւրաքանչիւրը հինգ ռուպլի ստացեր է : Ասոնց պատմութեան նայելով, Ռուսական սպայակոյտէն գընդապետ մը Կարնոյ յարձակման ատեն սպաննուելով, զինուորական մեծ հանդիսիւ թաղուեր է : Այս դէպքին մէջ, ամենէն աւելի նեղութիւն կրող վաշտերը 153րդ. գնդին կը վերաբերին, ինչպէս կը ցուցնեն գետինը ձգուած Ֆիլայի շիշերը : Նոյն օրը 30 գերի առինք և քանի մը վիրաւոր բռնեցինք, որոնք մեր հիւանդանոցներուն մէջ խնամուլ կը դարձանուին :

« Երկուշաբթի օր 12ին, մութ օդ մը կար. դէպ ի կէս օր փալանթօքէնի շըղթային վրայ քանի մը հարկուր Ռուսք տեսնուեցան, որոնք պաշտպանութեան գործով մը կը պարապէին. բայց օսմանեան մարտկոցները զանոնք շատ նեղեցին և ետ քաշուելու պարտաւորեցին : Նոյն օրը Գաղաղեները հետադուրս ժընելով, մինչև Բեան գիւղը ետ մըղուեցան որ Օլթիի ճամբուն վրայ Կարինէն կէս ժամ հեռի դաշտավայրին մէջ կը գտնուի : Տաճիկները ուրիշ հետադուրս ժընելու մ'ալ ետ մըղեցին մինչև Տէվէպօյնու : Իրիկունն ժամը եօթն ու կէսին հեղեղանման անձրևի մը և նսեմաստուեր մթութեան մը հետ մեր բերդերու թնդանօթները կատաղաբար քակըսան որոտալ և մէկ կողմէն ալ շարունակ հրացան կը պարպուէր : Ամէն մարդ ա՛յնպէս կարծեց թէ բոլոր գծին վրայ ընդհանուր յարձակում մը սկսած էր և թէ Ռուսք մեր քաղաքապահ զօրքը յանկարծակի բերելու համար մթութեանէն օգուտ քաղել կը փորձէին : Բայց թնդանօթին ձայնը հետզհետէ դադրեցաւ. միայն հրացանի հարուածները շարունակեցին, բայց անոնք ալ դադրեցան : Ասիկա կեղծ շարժում մ'էր : 10 ի չափ Գաղաղ իրենց տեղերէն դուրս ելնելով քանի մը հարուած նետած էին օսմանեան դիրքերը հասկնալու համար : Պահապաններն ալ անոնց վրայ նետելով Մէճիլայի թնդանօթներն ալ սկսած էին կռուոյն մասնակցիլ, որոց միւս տմբութիւններն ալ ձայնակցեր էին : Այս աղմուկը կէս ժամ տեւեց, բայց արդիւնք մը չուեցաւ. քանի մը թղթականիցներ իրենց իրազրաց հեռագրած էին միայն թէ Ռուսք 13ին Կարնոյ վրայ երկրորդ յարձակում մ'ըրած էին :

« Նոյեմ. 13ին և 14ին օսմանեան բանակի քանի մը սպայներուն ահաւոր օրինակ մը տրուեցաւ : Վախճանեալ Հիւսէյին Ալի փաշայի փեսայ Հասան պէյ, Ահմէտ պէյ, Մէհմէտ պէյ և ձիաւորաց գնդապետ Ահմէտ պէյ, չորսն ալ Մուխթար փաշայի հրամանաւ իրենց բոլոր զինուորական իրաւունքներէն և աստիճաններէն զրկուեցան : Ասոնք Տէվէպօյնույի մէջ դարձուիլ ընթացք մը ունեցած կը կարծուին : Լէֆտէն

Խարբերդէն լէվանթի գրուած հա-
մակ մը Տէրօսի Բիւրտերուն վրայ հե-
տեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ :

« Բիւրտերուն մեծ մասը բարեբաղ-
դարար անգործութեան գատապար-
տուած են : Ասոնք փոքր խումբերով
գրացի քրիստոնեայ գիւղերէն տուրք
հաւաքելու կերթան : Հօտեր կը յափշ-
տակեն և դրացեաց նոյնպէս և ճանա-
պարհորդաց կեանքը կը դառնացնեն :
Քանի մը օր առաջ 400 ի չափ քրդաց
հրոսակ մը Խարբերդէն երկու ժամ հե-
ռի Զարուկ գիւղը գալով, կը գրաւեն
ղայն : Ասոնք գիւղը աւերելու միտք
չունէին, այլ իրենց բանակեղերուն հոն
հաստատելու, որպէս զի ուրիշ գիւղե-
րու վրայ յարձակին : Բաւական փնաս
տուին և մարդ մը սպաննեցին : Երկու
օր վերջը տաճիկ երեւելիներ և պաշտօ-
նատարներ համադեցին որ իրենց տեղերը
վերագրաւնան :

« Զմէկէկէկի գիւղերը քրդաց ձեռքն
են : Արապհէնի գիւղերը չարչարեցին և
գիւղերն երկու անգամ ինէսէի գիւղին
այցելութիւն մ'ըրին : Առաջին անգամ
1000 զորու տալով կրցան ազատիլ : Բայց
երկու ամիս վերջը 40 քրդաց խումբ մը
գիւղեր ատեն յիշեալ գիւղը մտնելով և
չատ հրացան պարպելով յաջողեցան ե-
րեք երիտասարդ բռնելով հետերնին
տանելու, զոր 18000 զըշ փրկանք ըն-
դունելէ վերջը արձկեցին :

« Եթէ այս քիւրտերը ի դէպ ժամանա-
կի հնազանդութեան լուծին ներքե գեր-
ուէին, կառավարութեան բանակը 20000
զինուոր անելի պիտի ունենար :

« Պատերազմը հոս, ինչպէս նաև երկ-
րին միւս մասերուն մէջ մեծ հոգեր կը
պատճառէ : Հարուստները պատերազմի
չեն երթար : աղքատները գացին և շատ
ընտանիք յետին աստիճանի չքաւորու-
թեան մէջ են : Առաջները անոնք որ ըն-
տանեաց մէջ մինակ էին, զինուորութե-
նէ ազատ կըլլային : Բայց այսօր կառա-
վարութիւնը զէնք կրելու կարող եղող-
ները ամէնքն ալ կառնու : Ամենայն փու-
թով զօրք կըրկուի կարին Մուխթար
փաշայի օգնութեան համար : Ասի մեծ
զարմացում կը պատճառէ և անհնարին
աղքատութիւն պիտի տիրէ եթէ պա-
տերազմը ամբողջ ձմեռ տեւէ :

« Տրոց ծանրութիւնը շատ զգալի ե-
ղած է : անցեալ և գալիք տարիներու
տուրքերն ալ կ'օգտուին : Ժողովուրդը
ասոր կարեւորութիւնն զգալով, համբե-
րութեամբ կ'ուսնին : Միայն կ'գանդատին
որ անհամեմատութեամբ կ'բաշխուին մա-
նաւանդ քանի մը քրիստոնեայ գիւղերու
մէջ :

« Ասկէ աւելի ծանր է ցորենի փո-
խադրութիւնը ի կարին որ 10 օր է :
Այս գործը այնպէս բաժնուած է որ ա-
մենէն ծանր բաժինը աղքատաց վրայ
կ'ընայ : Ասկէ կարին երթալիք ճամբան
չատ գէշ է և հեղեղախառն : Բայց փո-
խադրութեան միջոցները գիւրացուցած
են : Փոխադրութիւն ընողները էշերն են
մէկ էշ մը կարին փոխադրելու համար
երեք ու կէս չափ պէտք է վճարել,
տուրք մը որ Աշուի եռապատիկ ծախք

մը կը պատճառէ ժողովրդեան :

« Տիարպէքիւր ըրած այցելութեանս
միջոցին ինքուրթեամբ տեսայ որ կու-
սակալաց ամենէն բարին անուանելուս
մէջ խաբուած չէի : Ապտիւրահման կա-
րող և արդարակորով պաշտօնատար
մ'է : Խաբուերդի ժողովուրդը շատ եր-
ջանիկ կըլլար, եթէ անոր իշխանութեան
ներքե գտնուէր, շատ կը ցաւի և կը
դանգատի իւր նախկին Հասան փաշան
կորսնցնելուն համար :

ՆՈՒՆԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԿԱՂԱՆԴԻ

80 երեսէ բաղկացեալ է, և 50 ի չափ
մեծ և փոքր պատկերներ կ'աւորունակէ :
Քարթօնէ կաղմեալին գիւնն է մէկ
հինգնոց թղթադրամ, և ոսկեղօծինը՝
մէկ տասնոց թղթադրամ, ոսկեղօծին մէջ
հատ մ'ալ գունաւոր և գեղեցիկ պատ-
կեր կայ :

Կը գտնուի Զարդարեան գործարանը
Սուլթան համամ թիւ 14 և բոլոր հայ
գրավաճառաց քով :

ԹԵՍՍՆԻՐՈՍԻ
ԲԱՐՈՅԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս պատուական գիրքը այս անգամ
չնորհիւ գեր : Խորէն եպիսկոպոսի Մի-
թարեան գրաբարէն համառօտութեամբ
աշխարհաբարի թարգմանութիւնով իզմիրի
Տէտէեան եղբարց տպարանէն իւրյս
ընծայեցաւ մաքուր տպագրութեամբ :
Յուսարի է որ այս անմահ գործը մեծ ըն-
դունելութիւն պիտի գտնէ ազգային
վարժարաններէն և ընթերցասէր հասա-
րակութենէն :

Գիրքը կաղմեալ 316 երեսէ բաղկա-
ցած ըլլալով կը վաճառի Եֆէն-ճամի Զի-
լիկիրէր ճատտէսի թիւ 2 Ս. Դ. և Եազ-
մաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճա-
ռաց քով : Գին 3 ֆրանք

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷՍԱԿԱՆ

Ըստ Ժողովուրդական Հայաստանաց Ս. Եփէնցայ
Ի ՊԵՏՍ ՆԱԽԱԿՐԹԱԿԱՆ ԴԱՍՈՒՅ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԱՅ
ՅԵՐԵՒԱՆ
Ս. ԽՈՐԷՆ ՍՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱՐ ՊԵՅ
ԿՐԹԱԿԱՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷՍԱԿԱՆ

Ըստ Ժողովուրդական Հայաստանաց Ս. Եփէնցայ
Ի ՊԵՏՍ ԱՐԳԱՅԵԱԼ ԴԱՍՈՒՅ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԱՅ
Առաջարկութեամբ Եւ Վսեբրացմամբ
ԱԶԳ. ԿՐԹՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅՆ
ՏԳՐԵԼ ԿՐԹԱՆԱ

Ս. ՆԵՐՍԻՍԻ Ս. ՊԵՏՐՈՍԻ Կ. ՊՈԼՍՈՅ
Մեր վարժարանաց թէ՛ նախակրթա-
րանի և թէ՛ զարգացեալ դասուց աշա-
կերտք մինչև հիմա չունէին այնպիսի
ֆրիստոնէական մը որ կարող ըլլար նոցա
մտքերը գոհացուցիչ կերպիւ լուսաւորել
կրօնի վարդապետութեամբ : Բն ու սըր-
տերնին կրթել Բարոյականի վեհ սկզբուն-
քով :

Այս պակասը լեցընելու համար՝ Ազ-
գային Կեդր. Վարչութեան կրօն. ժողո-
վը խնդրած է Գեր. Տ. Խորէն Ս. Արքե-

պիսկոպոսէ Նար Պէյ՝ յարմարագոյն դա-
տադրքնը յօրինել, որ բոլոր դպրոցաց
մէջ և ամէն դաստիարակ ձեռքը կրօնի
և Բարոյականի առաջնորդող գործինը
լինին, աշակերտաց համար ալ հրահան-
գիչ լինելու ամեն հանգամանքներն ու-
նենան :

Կրօնական ժողովոյն վաւիաքը լիովին
կատարեցաւ : Եւ, ինչպէս որ այս գոր-
ծոց սկիզբը կը տեսնուի, Ամենապատիւ
Սրբազան Պատրիարք Հայրն ու կրօն. ժո-
ղովոյ ֆինիլ Յանձնախումբն իրենց գո-
հունակութիւնն յայտնելով՝ կը վկայեն
միանգամայն թէ քաջուսումն Հեղինակի
գործերն ամենեւեմ համաձայն են վար-
դապետութեան և աւանդից Հայաստան-
եայց Ս. Եկեղեցւոյ : Նոյնպէս և տպա-
գրութիւն նոցա օգտակար յոյժ ի վառս
Հայաստան Եկեղեցեաց և ուսումն յուխ-
տի մանկանց վարժարանաց Ազգիս :

Այս գովեստները բաւական երաշխա-
ւորութիւն են թէ՛ Սրբազան Հեղինակին
իրական արժանեաց և թէ՛ սոյն Դասա-
գրոց խնամօք և ընտրեալագոյն ոճով յօ-
րինուած ըլլալուն, որոյ համար՝ իբր
տէր-հրատակիք չ'աշխարհեցինք ոչ ծախ
և ոչ աշխատութիւն, որպէս զի այս գըր-
քերը յարմարաւոր պատկերօք և վաճա-
րուչ տպագրութեամբ իւրյս ընծայուին :

Քաջայոյս եմք որ այս ֆրիստոնէական-
ները Ազգին ընդունելութեանը պիտի
արժանանան, մանաւանդ կրթականը, որ
ոչ միայն Դպրոցաց՝ այլ ընդհանրու-
թեան ևս կարի օգտակար պիտի լինի,
քանզի ընտանեկան ընտիր հրահանգներ
կը պարունակէ : որոց միջոցաւ միայն կըր-
նամք յուսալ թէ օր մը մեր տունները
Նախական դպրոցոց նմանելով՝ պիտի
կարենան զուգընթաց քայլել վարժա-
րանաց հետ և անոնց ընթացիցը նպաս-
տել ըստ կարի : Լուսաւորեալ Ազգերն
այս միջոցով զարգացան, որ ցարդ անոր
օգուաններն ալ կը վայելեն :

Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Կը ծախուի գրավաճառաց խանութ-
ները

Ի Գ Ի Ն

Նախական ֆրիստոնէական 30 սանդ.
Կրթական ֆրիստոնէական 80 »

Կեդրոնատեղին է Փարիզու գրատունը :
Զագմագ ճըլար-Յակոբեան խան թիւ 13
Դպրոցաց համար մեծ քանակութեամբ
գնողներուն՝ հարկւրին 10 զեղչ պիտի ըլ-
լայ :

ՊԱՅՄԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
Հայրենիք երեքշաբթի և չորաթ օրերը կը
հրատարակուի :
Տարեկան բաժանորդագինն է մէկ հարիւրնոց
թուղթ կանխիկ :
Վեցամսեայն մէկ յիսուննոց :
Եռամսեայն մէկ քսաննոց և տասնոց :
Միամսեայն մէկ տասնոց :
Թանուցման տալը երկու դրուշ է :
Նմադրութեան ուղղեալ նամակ կամ գիր
ետ չը տրուի :
Լրագրոյ վերաբերեալ ու է գիր պէտք է
ուղղել առ Տէր-Խմբագիր Ս. Յ. Մեղիքեան
Բիզա բաշա խան թիւ 1 :

ՏԵՐ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. Յ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Դ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐ
Բրդա փաշա խան թիւ 3